

УДК 378:658

Гура Т.В., Національний технічний університет “Харківський політехнічний інститут”

Гура Тетяна Віталіївна – аспірант кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”. Коло наукових інтересів: вивчення та удосконалення управлінської компетентності інженерів.

ІНТЕЛІГЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ІНЖЕНЕРА ЯК ДОМІНУЮЧИЙ ЧИННИК УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті розкриваються поняття “мораль”, “інтелігентність”, “моральне виховання” з позиції їх ролі у формуванні управлінської компетенції інженерів-електромашино-будівників. Пропонуються дидактичні методи, які сприяють розвитку моральності у студентів – майбутніх керівників.

In the article such concepts as “morals”, “intelligence”, “moral education” from the viewpoint of their role for forming administrative competence of the electro-machinebuilding engineers are cleared out. The didactic methods promoting the development of morals at students – the future leaders are offered.

Постановка проблеми. Гуманізація та гуманітаризація – основний стратегічний напрямок розвитку вищої технічної освіти, мета якої полягає у вихованні інженера не тільки як професіонала, але і як творчої особистості, наділеної високими соціально-психологічними та інтелектуальними якостями.

У практичному значенні гуманізація та гуманітаризація – основна ланка реформи вищої школи в Україні, яка увійшла до світового освітнього простору, спирається на законодавчі та урядові акти України, Державну національну програму “Освіта. Україна ХХІ століття” [2].

Під гуманізацією інженерної освіти необхідно розуміти науково-практичну діяльність колективу технічного вузу, його викладачів та студентів, направлену на реалізацію фундаментальних цінностей гуманізму – сукупності ідей та поглядів на людину як найвище призначення в світі. Тому сучасний інженер-керівник повинен мати не тільки достатній рівень фахової та організаційно-адміністративної підготовки, але при цьому бути людиною високої культури, яка могла б узгоджувати свою діяльність з діяльністю інших керівників та глибше розуміти інтереси і запити

своїх підлеглих.

Одним з положень інноваційної педагогічної концепції попереднього відбору й цільової підготовки професійних інженерів-керівників, розробленої Національним технічним університетом “Харківським політехнічним інститутом” та підтриманої Інститутом педагогіки і психології професійної освіти АПН України, є те, що домінанту підготовки інженера мусить скласти формування високих моральних якостей керівника, його моральних принципів і переконань, які зможуть допомогти йому з найбільшим ефектом реалізувати своє особисте та суспільне призначення [5, с. 95-96].

Працюючи зі школярами і студентами, авторка звернула увагу на низький рівень інтелігентності в цьому середовищі, що проявляється у формі посилення вживання ненормативної лексики серед молоді, неповаги до старшого покоління та жінок, зростання шкідливих звичок. Все це пов'язано з кризою в навчально-виховному процесі основної, старшої та вищої школи. Тому авторка вважає доцільним проаналізувати значення морально-етичних якостей у професійній культурі сучасних інженерів, враховуючи при цьому їхній вплив на

формування управлінської компетентності інженерів електромашинобудівної галузі промисловості.

Зв'язок проблеми з науковими і практичними завданнями витікає з головної ідеї підготовки майбутніх інженерів до управлінської діяльності, розробленої О.Г. Романовським. З неї випливає, що “інженер-керівник повинен бути духовно і культурно розвинутою особистістю” [8, с. 7].

При такому погляді на вищезазвану проблему набуває значення не тільки актуальність, але й практична значущість розвитку інтелектуальних якостей у студентському середовищі.

Аналіз стану досліджень і публікацій з проблеми дозволяє зробити висновок, що проблеми підготовки управлінських кадрів нової генерації перебувають у центрі уваги багатьох відомих філософів, психологів, педагогів, спеціалістів з державного управління.

Результати фундаментальних досліджень окремих важливих аспектів проблеми управлінської підготовки спеціалістів відображені в роботах таких відомих учених, як В.М. Бабаєв, Р.П. Вдовиченко, О.Е. Коваленко, В.Г. Кремень, Н.Г. Ничкало, О.С. Пономарьов, О.Г. Романовський, П.П. Скляр, Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, Г.В. ЩО-КІН. Але при цьому недостатньо дослідженою залишається проблема значення інтелектуальності при формуванні управлінської компетентності інженерів конкретних спеціальностей, зокрема, фахівців у галузі електромашинобудування.

Тому **мета даної статті** полягає в аналізі цього аспекту зазначеної проблеми.

Завдання дослідження полягає, по-перше, у розкритті понять “мораль” “інтелектуальність”, “моральне виховання” в аспекті їх ролі при формуванні управлінської компетенції інженера-електромашинобудівника; по-друге, у рекомендації педагогічних методів, які сприяють розвитку морально-етичних якостей у майбутніх інженерів-керівників.

Викладення основного матеріалу.

Наука дає можливість пізнавати об'єктивні процеси та закономірності природи, суспільства і людського мислення; мистецтво задовольняє відповідні етичні потреби та смаки. А мораль є необхідною ланкою суспільної системи, регулюючи з певних позицій та за допомогою відповідних засобів поведінку людей. Суспільні моральні вимоги не безпосередньо, а автоматично реалізуються в прийнятні для суспільства поведінкові акти, але, насамперед, вони усвідомлюються та сприймаються особистістю, тобто, трансформуються у відповідні феномени особистості [5, с. 70-71].

Як підкреслює В.О. Лозовий, “мораль є структурною частиною, специфічним елементом культури як цілого, і насамперед вона забезпечує

специфічний спосіб існування” [4, с. 4].

Класик вітчизняної педагогічної науки В.О. Сухомлинський писав, що “висока культура, багатогранні духовні запити та інтереси, потяг до постійного збагачення знань – такі риси нової людини” [9, с. 54-55].

Як відзначає М.Є. Добрускін “необхідна нова професійна та соціально-психологічна модель інженера-гуманіста, яка відповідає часові” [3, с. 40-41].

О.Г. Романовський підкреслює, що “однією з основних складових моделі інженера-керівника є така важлива та необхідна риса особистості як інтелектуальність” [8, с. 49].

Як зазначають О.Г. Романовський, В.М. Бабаєв та О.С. Пономарьов у своїй монографії “домінанту підготовки майбутніх керівників мусить складати формування високих моральних якостей особистості керівника, його моральних принципів і переконань, які тільки й можуть допомогти йому з найбільшим ефектом реалізувати своє особисте та суспільне призначення” [7, с. 96].

Тому, зважаючи на все це, модель майбутнього інженера-керівника виступає як сукупність його функцій та якостей, які відображають державні та суспільні потреби до нього не тільки як до професіонала, але і як особистості, суб'єкта суспільних відношень. При цьому велике значення мають соціально-психологічні якості, серед яких основне значення приділяється інтелектуальності. Ця риса особистості включає загальну культуру, високу духовність, політичну культуру, наукове світобачення та моральність. Виходячи з цього, можна упевнено виділити якості високої моральності сучасного інженера як домінуючого фактора його управлінської компетентності.

Сучасні інженери-керівники є представниками інтелігенції. Це поняття трактується як “люди розумової праці, що мають спеціальні знання з різних галузей науки, техніки і культури” [6, с. 794]. Звертаючись до великого тлумачного словника сучасної української мови, поняття “інтелектуальний” трактується як “розумово-розвинений, освічений, культурний” [1, с. 401]. Тому інженер-керівник має бути інтелектуальною особистістю, яка повинна нести в суспільство культуру.

Щоб краще зрозуміти специфіку роботи інженера-керівника електромашинобудівної галузі, розглянемо особливості цього сектору економіки. Ця галузь промисловості, на відміну від загального машинобудування, включає велике різноманіття технологічних процесів. Специфікою великого електромашинобудування є характер комплектації випуску готових виробів. У зв'язку з розвитком механізації та автоматизації виробничих процесів склад комплектів постійно ускладнюється. На відміну від загального

машинобудування електромашинобудівна галузь є більш матеріаломістким виробництвом [11, с. 7-9].

Крім цього в електромашинобудівній галузі має місце конвеєризація процесів виробництва, що сприяє скороченню протяжності виробничого циклу. Але при цьому зростає і збільшення психологічного навантаження на працівників, що дуже важливо знати і враховувати керівникові такого виробництва. Велика кількість людей, які працюють на таких підприємствах, починаючи від робітників і закінчуючи президентами концернів, вимагає від управлінця поглиблених знань в області педагогіки і психології. Крім цього, інженер повинен бути, насамперед, інтелігентною людиною, оскільки він є носієм високої моралі. Тому інженер-керівник повинен мати не тільки сучасну технічну підготовку, але й бути високоосвіченою, культурною, інтелігентною людиною.

Важливою характеристикою професійної культури майбутнього інженера-керівника електромашинобудівного сектора є взаємозв'язок та взаємообумовленість з особистою ціннісною орієнтацією та морально-етичною парадигмою людини, з професійною етикою, характерною для кола його спілкування. Дійсно, найчастіше за все морально-етичні норми та принципи або кодекси поведінки, пов'язані безпосередньо зі спільною професійною діяльністю представників цієї конкретної професійної групи, виступають як наслідок більш адекватної оцінки цінності людини як керівника і особистості в його професійному середовищі. Таким чином, вказані норми та принципи сприяють утвердженню авторитета та пріоритету особистості не тільки як керівника, але і як осередку гуманності міжособистих відношень. Це визнання з боку колег сприяє розкриттю творчого потенціалу людини, максимальній її особистій і професійній самореалізації.

Моральне виховання управлінських кадрів у технічних вузах відіграє визначальну роль у їх підготовці, тому що воно пов'язане з розвитком особистісних якостей людини та формуванням її відношення до інших людей, у першу чергу до своїх потенційних колег і підлеглих. У сфері морального виховання майбутніх керівників основними завданнями вважають такі:

- формування свідомості, нагромадження морального досвіду навичок морального поведіння;
- моральна освіта як обізнаність у питаннях моралі, етики, політики, оскільки мораль являє собою сукупність правил і норм поведінки людей, їхнього обо-в'язку стосовно самих себе та інших людей, відношення до суспільства, а також розуміння добра і зла, гарного і поганого, гідного і ганебного;

- виховання почуття особистої відповідальності за свої вчинки, своє поведіння та можливі результати своєї професійної діяльності;
- розвиток і закріплення дієвих механізмів морального самовиховання та саморегуляції поведінки [10, с. 269].

Виходячи з цих міркувань, викладач вузу з метою забезпечення плідних взаємин зі студентами – майбутніми керівниками – повинен бути високопорядною, культурною, інтелігентною людиною. Це означає, що він повинен мати певну гаму особистісних якостей і постійно їх розвивати. До них, зокрема, слід віднести його прагнення:

- мати потребу у спілкуванні зі студентами, виявляти товарищескість, високі комунікабельні якості;
- бути глибоко порядною людиною, мати чіткі морально-етичні погляди і переконання і твердо дотримуватись їх;
- уміти розуміти тих, кого він навчає і виховує; бути людиною творчою і самостійною, вести активну дослідницьку і консультативну діяльність;
- бути терпимим і стриманим, твердим і наполегливим, уміти управляти собою, своїми емоціями і психічним станом взагалі;
- уміти прогнозувати можливі педагогічні ситуації, системно оцінювати наслідки своїх дій і вчинків, свого впливу на студентів.

Таким чином, студентів виховують не лише самі слова викладача, а і його особистісні якості, насамперед людяність і порядність, професіоналізм, інтелект і загальна культура, індивідуальність і неповторність, прояв педагогічного такту.

У процесі професійної підготовки управлінських кадрів серед студентів електромашинобудівного факультету з метою належного їх морального виховання авторка вважає викладачам доцільно рекомендувати такі дидактичні методи як проведення інформаційних і проблемних лекцій, семінарів-диспутів, семінарів-прес-конференцій, організацію тематичних наукових конференцій, позааудиторне проведення індивідуальних консультацій студентів. При цьому обов'язковою є активна участь студентів у політичному, громадському та культурному житті вуза, міста і країни.

Таким чином, у тісному зв'язку з розвитком наукових здобутків у студентів електромашинобудівного факультету Національного технічного університету "Харківського політехнічного інституту" сформується і моральне обличчя сучасного інженера, його чесність та порядність, непримиренність до зла та насилля, висока

відповідальність за своє навчання та дисципліну, культурне поведіння у вузі та за його межами, не-терпимість до шкідливих звичок у побуті, цивілізоване відношення до представників іншої статі та старшого покоління.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. У сучасних умовах недостатня увага приділяється формуванню інтелігентності сучасних інженерів-керівників

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінь, ВТФ “Перун”. – 2004. – 1440 с.
2. Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття) // Освіта. – 1993. – № 44-46.
3. Добрускин М.Е. Инженер ХХІ века: Личность и профессионал в свете гуманизации и гуманитаризации высшего технического образования. – Х.: Рубикон, 1999. – 512 с.
4. Лозовой В.А. Нравственная культура личности: содержание и пути формирования. – Х.: НУА, 2001. – 44 с.
5. Момов В. Человек. Мораль. Воспитание. – М.: Прогресс, 1975. – 136 с.
6. Новий тлумачний словник української мови у 3-х томах. Том 1 / Уклад. В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. – К.: Аконт, 2004. – 928 с.
7. Романовський О.Г., Бабаєв В.М., Пономарьов О.С. Проблеми формування особистості лідера. – Х.: Майдан, 2000. – 193 с.
8. Романовський О.Г. Підготовка майбутніх інженерів до управлінської діяльності. – Х.: Основа, 2001. – 312 с.
9. Сухомлинский В.А. Неотложные проблемы теории и практики // Народное образование. – № 10. – 1961. – С. 54-61.
10. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., РОМАНОВСЬКИЙ О.Г., ПОНОМАРЬОВ О.С., ЧЕРВАНЬОВА З.О. Педагогіка управління: Навч. посіб. – Х.: НТУ “ХП”, 2003. – 408 с.
11. Фурсева В.В. Организация производственного процесса в электромашиностроении. Монография. – М.: Изд. МЭИ, 1963. – 41 с.